

Filip Čuček

Slovenski »napad« na okrajne zastope v Taaffejevi dobi

UDC 323.1(497.4)»1879/1893«

ČUČEK Filip, dr., asistent, Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta, 2000 Maribor, Koroška 160, filip.cucek@uni-mb.si

Zaposlitev: Inštitut za novejšo zgodovino, 1000 Ljubljana, Kongresni trg 1, filipe@inz.si

Slovenski »napad« na okrajne zastope v Taaffejevi dobi

Zgodovinski časopis, Ljubljana 62/2008 (137), št. 1–2, str. 45–61, cit. 118

1.01 izvirni znanstveni članek: jezik Sn. (En., Sn., En.)

Ključne besede: Spodnja Štajerska, okrajni zastopi, ustavna doba, nacionalni boji, politična zgodovina

Avtor analizira v prispevku boj za okrajne zastope na Spodnjem Štajerskem v Taaffejevi dobi. Na podlagi (pretežno) časopisnega gradiva skuša prikazati potek volitev in vpliv nacionalnih (nemško-slovenskih) razmer na njihovo izvedbo. Okrajni zastopi so predstavljal prestiž na lokalnem nivoju, večjega pomena pa niso imeli. Slovenci so praviloma zmagovali v »podeželskih« okrajnih zastopih, medtem ko so Nemci zmagovali v »mestnih«. S Taaffejevo dobo je slovenska stran začela načrtno osvajati »mestne« zastope in konec 80-ih let osvojila celjski okrajni zastop, kjer se je skoncentrirala spodnještajerska politika.

UDC 323.1(497.4)»1879/1893«

ČUČEK Filip, Ph.D., Assistant, University of Maribor, Faculty of Arts, 2000 Maribor, Koroška 160, filip.cucek@uni-mb.si

Slovene »Attack« on District Councils during the Era of Eduard Taaffe

Zgodovinski časopis (Historical Review), Ljubljana 62/2008 (137), No. 1–2, pp. 45–61, notes 118

Language: Sn. (En., Sn., En.)

Key words: Lower Styria, district councils, constitutional era, national struggle, political history

Analyzed is the struggle for political predomination in the district councils of Lower Styria during the government of Eduard Taaffe. On the basis of (predominantly) newspaper articles the author analyzes the 1889 election and the impact of the national struggle and the strained relations between Slovene and German opponents on the course of this election. Although rather prestigious on the local level, the district councils of Lower Styria did not have any significant influence on the situation elsewhere. As a rule, Slovenes won the majority in rural district councils while the Germans were more successful in urban environments. During the era of Eduard Taaffe, Slovene politicians embarked upon a well-planned political attack on the district councils in larger Styrian towns. At the end of the 1880s, their efforts were crowned with the victory in the district council of Celje, a town that represented the focus of Slovene politics in Lower Styria.

Ustanovitev okrajnih zastopov (z zakonodajo)

Ko je avstrijska polovica monarhije po volitvah leta 1879 in po sestavi nove koalicije stopila na pot sporazuma in sprave ter »postala zavetje vsem njenim narodom, zavetje pravici in pravej svobodi«, kot je to naglasil Franc Jožef v svojem prestolnem govoru devetega oktobra,¹ se je na Spodnjem Štajerskem volilna borba ponovno pričela, ko je štajersko deželno namestništvo razpisalo volitve okrajnih zastopov. Kljub temu da okrajni zastopi niso bili preveč priljubljeni, so predstavljali politični prestiž na lokalnem nivoju, tako da so s političnim bojem začeli tudi Slovenci.

Okrajni zastopi, ki so bili protiutež političnim okrajem in urad med občino ter deželnim zborom, so predstavljal deželno upravo še iz časov večje deželne avtonomije po marčni revo-

¹ Slovenski gospodar (SGp), 16. 10. 1879.

luciji.² Na Slovenskem so delovali zgolj na Štajerskem, medtem ko sta jih imeli še Češka³ in Galicija. Namesto županij, ki so bile ena izmed zahtev Mariborskega programa,⁴ je štajerski deželni zbor v Gradcu potrdil ustanovitev okrajnih zastopov. Deželni zakon je sredi junija leta 1866 zapovedal osnovanje območij okrajnih zastopov vsem političnim okrajem (na Spodnjem Štajerskem jih je bilo 20).⁵ Ob ustanovitvi so se okrajni zastopi na Štajerskem ob Češki praviloma pokrivali z mejami političnih in sodnih okrajev, ki sta bila združena. Na osnovi zakonov iz leta 1868 so bila obnovljena okrajna glavarstva, ki so se v primerjavi s prejšnjimi političnimi okraji povečala. V okrajno glavarstvo je bilo tako vključenih več okrajnih zastopov. Zaradi tega so bili manjši kot v Galiciji, kjer so zaradi sporov med sodnimi in političnimi okraji ter zaradi zmanjšanja slednjih spadali pod okrajna glavarstva.⁶

Okrajni zastopi so bili samoupravni organi. Med njihove pristojnosti so spadale načeloma vse občine okraja. Delna izjema so bile tiste, ki so imele svoj statut in so bile v občinskih zadevah podrejene neposredno deželnemu odboru (na Spodnjem Štajerskem statutarna mesta Celje (po 1867), Maribor (po 1871), Ptuj (po 1887)),⁷ v zadevah, ki so ji bile poverjene s strani države, pa namestništvu. Iz ostalih zadev okrajnih zastopov statutarne občine vendarle niso bile izvzete. Vseh okrajnih združenj prosto je bilo le deželno glavno mesto Gradec. Pooblastila, ki so šla okrajnemu zastopu, je izvajal zastop sam ali pa jih prepustil svojemu odboru.⁸

Že zakon iz leta 1862 je delno orisal delovno področje okrajnega zastopa. Z zakonom iz leta 1866 so stvari postale bolj jasne. Ena bistvenih pristojnosti zastopa je bil proračun okraja. Ta je vseboval skupno premoženje pa tudi skupne potrebe okraja in njegovih institucij. Med okrajne institucije so spadale vse skupne ustanove in ukrepi, ki so bili po zakonu ali v skladu z zakonskim sklepom zastopa financirani iz okrajnih sredstev. To so bile ustanove, ki so se ukvarjale s kmetijsko politiko (melioracije, regulacije rek in potokov, živinoreja), z zdravstvenim varstvom, dobrodelne ustanove, prav tako pa še ustanove in ukrepi, povezani z obstoječimi državnimi in deželnimi zakoni. Ti so se dotikali olajšav občin glede vojaških nastanitev, njihove oskrbe in tudi pospeševanja splošne izobrazbe prebivalstva, dajali pa so okrajnim zastopom še kompetence na področju gradnje cest, železnic nižje stopnje, okrajnih hranilnic, zavarovalnic in podobno.⁹ Več okrajnih zastopov se je moglo pri vzpostavljanju skupnih ustanov ali ukrepov združiti. Za stvari, glede katerih se je okrajni zastop posvetoval z namestništvom ali z deželnim zastopom, je moral podati svoje mnenje, imel pa je pravico vložiti predloge glede interesov okraja na namestništvo ali na deželni zastop. Ta dolžnost je obenem veljala še za

² Reichs-Gesetz-Blatt für das Kaiserthum Österreich (RGBl), 1862/18, § 17; prim.: Ernst Mayrhofer, Handbuch für den politischen Verwaltungsdienst in den im Reichsrathe vertretenen Königreichen und Ländern, Zweiter Band, Wien, 1896, str. 434–437; 868–881; Oskar Gluth, Bezirksverbände, v: Österreichisches Staatswörterbuch. Handbuch des gesamten österreichischen öffentlichen Rechtes (herausgegeben unter Mitwirkung zahlreicher Fachmänner von Ernst und Josef Ulbrich), Erster Band, Wien, 1905, str. 501–514; Ernst Mischler, Bezirkshaushalt, v: Österreichisches Staatswörterbuch, str. 514–517.

³ O okrajnih zastopih na Češkem prim.: Karel Adámek, Z dějin okresních zastupitelstev v království Českém, Tiskem Unie v Praze, 1908.

⁴ Slovenec (S), 7. 10. 1865.

⁵ Landesgesetz und Verordnungsblatt für das Herzogthum Steiermark (LGBl), 1866/19, § 2; S, 15. 12. 1866.

⁶ Georg Schmitz, Organe und Arbeitsweise, Strukturen und Leistungen der Landesvertretungen, v: Die Habsburgermonarchie 1848–1918, Band VII/2, Wien, 2002, str. 1382; Jože Zontar, Priručniki in karte o organizacijski strukturi v deželah Koroški, Kranjski, Primorju in Štajerski do leta 1918, Graz–Klagenfurt–Ljubljana–Gorizia–Trieste, 1988, str. 102; prim.: Peter Urbanitsch, Die Wahlen in die Bezirksvertretungen der Untersteiermark. Rechtliche und Nationalitätenpolitische Aspekte im Späten 19. Jahrhundert; v: Arhivistika – zgodovina – pravo. Vilfanov spominski zbornik, Zgodovinski arhiv Ljubljana, Gradivo in razprave 30, Ljubljana, 2007, str. 308.

⁷ Sergij Vilfan, Pravna zgodovina Slovencev, Slovenska matica, Ljubljana, 1996, str. 453.

⁸ LGBl, 1866/19, § 3.

⁹ Schmitz, Organe und Arbeitsweise, str. 1382.

okrajni odbor.¹⁰ Pravice okrajnega zastopa so segale tudi na področje davčnih doklad okraja, o čemer je govoril že prvi zakon. Stopnja za dodatke k direktnim davkom, ki jo je zakon iz leta 1866 odobril za Štajersko, je segala do dvajset odstotkov.¹¹

Pristojnosti okrajnega zastopa glede občinskih zadev je dopolnil junijski zakon iz leta 1866. Zastop je mogel prevzeti združevanje več kmečkih občin v eno, nadzor nad skupnim občinskim premoženjem in posestjo občine ter njenih ustanov kot tudi zadeve glede dodatkov k direktnim davkom, ki so presejali dvajset odstotkov, in k davkom na živila, ki so presejali petnajst odstotkov. Zastop je imel še pravico do privolitve glede začasne ali trajne odtujitve stvari, ki so izhajale iz skupnega premoženja ali skupne posesti občine, in glede razdelitve občinskih sredstev ter posesti. Razdelitev letnega presežka, ki je bil razdeljen med občinske člane, je potrjeval zastop. Na koncu je zastop še sprejemal posojila ali prevzel jamstvo, če je vsota posojila ali jamstva z vštetimi dolgovi presejala letne občinske prihodke in prihodke njenih ustanov.¹²

Okrajni odbor je nosil v zadevah svojega okraja posvetovalno in izvršno funkcijo. Skrbel je, kar se tiče premoženja okraja, za običajne upravne posle in nadzoroval, vodil in upravljal okrajne ustanove. Pripravljal je letne predračune in letne obračune ter jih štirinajst dni pred pregledom zastopa dal njegovim članom na vpogled. Ob tem je pisal priprave za obravnave okrajnega zastopa in skrbel za izvrševanje njegovih sklepov. V vseh pravnih zadevah je odbor reprezentiral zastop in skrbel za poslovanje. Listine, ki jih je zastop nato izstavil, je s podpisom overil predsednik in dva člana odbora. Za vse svoje uradno delovanje pa je bil odbor konec koncev odgovoren in zavezan okrajnemu zastopu.¹³

Število članov okrajnega zastopa je bilo odvisno od števila stalnih prebivalcev določenega okraja. Če je imel okraj manj kot deset tisoč ljudi, je prišlo v zastop 24 predstavnikov. Okraji, ki so imeli do dvajset tisoč ljudi, so imeli 30 do 32 članski zastop, tisti pa, ki so premogli med dvajset in trideset tisoč prebivalcev, so volili 36 članski zastop. Največ članov je imel zastop v okrajih, ki so imeli več kot trideset tisoč prebivalcev, in sicer od 40 do 42.¹⁴

Veleposestvo določenega okraja, ki je plačevalo najmanj 60 (na Češkem in v Galiciji 100)¹⁵ goldinarjev zemljiškega in hišnega davka brez doklad, je spadalo v najbolj privilegirano kurijo in s tem dobilo aktivno in pasivno volilno pravico. Če je bilo lastnikov določene veleposesti več, so izbrali enega, ki je volil in mogel biti voljen.¹⁶ V kurijo članov trgovsko-obrtnih zbornic¹⁷ so spadali vsi lastniki industrijskih in trgovskih podjetij ter lastniki rudnikov, ki so delovali v določenem okraju, ob tem pa plačevali v državno blagajno od svojih podjetij najmanj 60 (na Češkem in v Galiciji 100)¹⁸ goldinarjev direktnih davkov brez doklad. Tudi trgovsko-obrtna kurija je posedovala tako aktivno kot pasivno volilno pravico. Volivci obeh kurij so imeli pravico, v kolikor niso prebivali v istem okraju, voliti preko pooblaščenca, ki je moral imeti pasivno volilno pravico v zastop. Pooblaščenec je smel zastopati samo eno osebo, s tem pa nikakor še ni postal član okrajnega zastopa.¹⁹ Aktivno volilno pravico so imele v teh dveh kurijah²⁰ tudi ženske, le da niso smele voliti same, ampak so to namesto njih opravljali pooblaščenca.

¹⁰ LGBl, 1866/19, § 49, 50, 51, 64.

¹¹ LGBl, 1866/19, § 53.

¹² LGBl, 1866/19, § 57.

¹³ LGBl, 1866/19, § 59, 60, 61, 62, 63.

¹⁴ LGBl, 1866/19, § 8, 9; prim: Urbanitsch, Die Wahlen in die Bezirksvertretungen, str. 309.

¹⁵ Urbanitsch, Die Wahlen in die Bezirksvertretungen, str. 308.

¹⁶ LGBl, 1866/19, § 7, 12, 13.

¹⁷ V nadaljevanju trgovsko-obrtna kurija.

¹⁸ Urbanitsch, Die Wahlen in die Bezirksvertretungen, str. 308.

¹⁹ LGBl, 1866/19, § 47.

²⁰ Ženska volilna pravica je bila vezana na občinsko volilno pravico. Prim.: Melik, Volitve, str. 136–138.

Za poročene je volil kot pooblaščenec mož, za ostale kdo drug. Podobno je bilo z aktivnimi oficirji ali člani vojaških strank, ki so imeli oficirski naziv in so spadali v eno izmed teh dveh kurij. Kot volilni upravičenci so smeli glasovati le preko pooblaščenca.²¹

Mesta in trgi okrajev so tvorili tretjo kurijo. Pasivni volilni upravičenci za okrajni zastop so bili člani občinskih zastopov krajev, ki so spadali v to kurijo. Vse ostale občine so bile vključene v kurijo kmečkih občin, ki jih je zastopal župan in še en volilni mož, izvoljen s strani občinskega odbora, če je občina imela več kot tisoč stalnih prebivalcev. Na vsakih naslednjih tisoč prebivalcev je bil izvoljen naslednji volilni mož.²²

Volitve okrajnih zastopov so bile vsaka tri leta (v Galiciji vsakih šest).²³ Volilna pravica je bila omejena le na eno kurijo. Če je bil nekdo volilni upravičenec v dveh ali več kurijah, je lahko volil le v eni. Prav tako je bil član več občinskih zastopov dolžan voliti v okrajni zastop le v občini, kjer je prebival oziroma v tisti, kjer je plačeval največ davka. Kdor je bil izvoljen kot volilni mož v več krajevnih občinah, je smel prevzeti mandat le v tisti, kjer je prebival oziroma spet tam, kjer je plačal največji davek. V okrajni zastop je mogel biti izvoljen vsak, ki je lahko kandidiral kot član občine pri volitvah v občinski odbor.²⁴

V kuriji mest in trgov je za kraje, ki so volili skupnega okrajnega zastopnika, okrajni urad sestavil enotno listo, vsebinsko enake izkaznice kot v prvih dveh kurijah pa je volivcem izročil župan. Glede volitev zastopnikov kmečkih občin je okrajni urad za vsako občino volilnega okraja županu sporočil, kdaj se morajo izvršiti volitve volilnih mož, prav tako pa je nato ugotavljal zakonitost volilnih dokumentov v vsaki občini. Če ni bilo napak ali nepravilnosti, je vnesel izvoljene volilne može in župana na volilno listo kmečke kurije celotnega volilnega okraja. Kakor hitro je bila lista popolna, je okrajni urad izstavil in vročil volilnim upravičencem izkaznice z vsebino ostalih treh kurij.²⁵

Nadzor nad volitvami je vršila volilna komisija. V prvih dveh kurijah so komisijo sestavljali najmanj trije možje, ki so določili iz svoje srede predsednika, volili pa so jo volilni upravičenci. Kurijo mest in trgov je za vsak kraj, ki je volil svojega zastopnika, nadzoroval pri volitvah župan kot predsedujoči, ob sebi pa je imel še dva člana občinskega odbora, ki ju je sam določil. V krajih, ki so volili skupnega zastopnika v okrajni zastop, je komisiji predsedoval župan volilnega okraja in še dva člana, volilna upravičenca, izvoljena iz srede lokalnega volilnega telesa. Komisiji v kuriji kmečkih občin je predsedoval župan. Sestavljali so jo še štirje člani, ki so bili volilni upravičenci, voljeni prav tako iz srede vseh volilnih upravičencev. Oblastni organ je lahko k poteku volitev kmečke kurije v okrajni zastop poslal še posebnega odposlanca, deželnoknežjega komisarja,²⁶ ki je skrbel za izpolnjevanje zakonov in za vzdrževanje reda in miru.²⁷

Volitve predsednika in namestnika so potekale po večinskem sistemu. Izvolitev obeh je potrebovala absolutno večino glasujočih. Če večina ni bila dosežena že v prvem krogu, je sledil drugi. Če še vedno ni bilo večine, sta napredovala v tretji krog dva z največ glasovi. Ob morebitnem enakem številu glasov v drugem krogu je kandidata tretjega kroga določil žreb, ki je v istem primeru v tretjem krogu odločil tudi končnega zmagovalca. Volitve okrajnega odbora so se vršile po istem sistemu. Okrajni odbor so sestavljali predsednik zastopa kot predsednik odbora in šest članov. Iz vsake kurije je bil voljen en odbornik, še dva pa iz ostalih

²¹ LGBl, 1866/19, § 7, 14, 15.

²² LGBl, 1866/19, § 7, 16, 17.

²³ Urbanitsch, Die Wahlen in die Bezirksvertretungen, str. 308.

²⁴ LGBl, 1866/19, § 18, 19, prim.: RGBl, 1862/18, § 9.

²⁵ LGBl, 1866/19, § 28, 29, 30, 31.

²⁶ LGBl, 1866/19, § 35.

²⁷ LGBl, 1866/19, § 32.

članov zastopa ne glede na kurijo. V primeručasne zadržanosti predsednika odbora je sam imenoval namestnika predsednika iz članov odbora, v primeru trajne prekinitve funkcije je v roku štirinajst dni zastop izvolil za preostanek mandata novega predsednika. Trajna prekinitve funkcije člana odbora je pomenila izvolitev novega člana po prej omenjenem sistemu. Funkcija člana okrajnega zastopa je bila le častna. Samo predsednik in člani odbora so lahko dobili povrnjene stroške za gotovinske izdatke, povezane s poslovanjem, iz okrajnih sredstev. O načinu in obsegu teh nadomestil je odločal zastop.²⁸

Volitve v okrajne zastope se od volitev v deželne zборе in v državni zbor v Avstriji niso bistveno razlikovale. Temeljile so na Schmerlingovi geometriji volilnih kurij. Razdelitev mandatov na posamezne kurije je bila pravična le na papirju, ker je vsaka kurija dobila enako število mest v zastopu, največ prebivalcev okraja pa je pripadalo kmečki kuriji. Favoriziranje Nemcev je bilo zaradi zastopstva interesov prisotno tudi pri volitvah v okrajne zastope. Mestna kurija je bila praviloma v njihovih rokah, medtem ko so Slovenci mogli računati na kmečko kurijo. Jeziček na tehtnici sta tako predstavljali veleposestniška in trgovsko-obrtna kurija, ki sta pogosto »določili« naslednji triletni mandat. Zaradi slovenske večine v okrajih pa se je slovenska politika osredotočila na osvojitve zastopov, kljub temu da so predstavljali le prestiž na lokalnem nivoju.

Prve volitve v okrajne zastope so bile na Štajerskem razpisane leta 1867 in takoj pokazale nemško »premoč«. Josip Vošnjak je ostro nasprotoval »sestavi okrajnih zastopništev«, ki so bila »veliko bolj umetno izmišljena, kakor vsi Šmerlingovi volilni redi, kajti doseglo se bo, kar bi se človeku z ozirom na narodnost prebivalcev na Spodnjem Štajerskem čisto neverjetno zdelo, da bo v veliki večini okrajnih zastopništev zmagoval nemški element.« Menil je, da se lahko glede okrajnih zastopov vsak »iz volilnega reda prepriča, da nam Slovencem ne bodo zavetje naše narodnosti.«²⁹ Z manj ostrine je o okrajnih zastopih spregovoril Janko Serbec konec leta 1866. Zdelo se mu je prav, da se bo na okrajni ravni vzpostavil nov organ, ker »dosihmal nismo imeli v svojih okrajih drugih opravnikov, kakor le vladine; vsaka občina si je smela izbrati svoje zastopnike, katerim je zaupala svoje zadeve, a zadeve celega okraja je imel v rokah le cesarski predstojnik. Nalagal je okrajne doklade in davke po svoji previdnosti.« Po njegovem je bilo potrebno »pripoznavati, da so oni gospodje dosti storili za blagor okrajev; vendar gotovo se nam mora tudi pripoznavati, da bi se lahko tu ali tam več storilo«, in zatrjeval, da lahko »trdno zaupamo, da je med nami toliko rodoljubnih mož, da bodo dosihmal več opravili v zadevah svojega okraja, tedaj nekako v svojih lastnih zadevah, nego so opravili dosihmal vladini uradniki.«³⁰

Nepravičen volilni sistem (vsaka kurija je volila enako število odbornikov ne glede na število volivcev določene kurije) Serbeca nikakor ni navduševal, ker »moremo Slovenci tudi o okrajnih zborih reči, da nismo dobili po postavi one veljave, ki nam gre.« Namenil pa je več časa in prostora volivcem. Medtem, ko je za prve tri kurije le upal da bo izvoljen kak slovenski poslanec, je vso pozornost posvetil kmečki kuriji. »Tam je pri nas toliko tisoč duš, kolikor je na primer posameznih velikih obrtnikov in kupcev v vsakem okraju; tedaj tisoč kmečkih duš velja toliko, kolikor velja en sam veliki obrtnik ali kupec. // Četrty oddelek izvoli svoje okrajne poslance po svojih občinskih županih, po večih občinah se izvolijo še drugi volivci po razmeri; al vendar se sme reči, da imajo naši župani oblast v rokah, okrajne poslance, to je, njih četrtino izvoliti. // Menda se bo dalo nekaj opraviti, če se zbirajo ti volivci saj pred

²⁸ LGBl, 1866/19, § 40, 41, 42, 43, 44, 45.

²⁹ S, 72, 8. 9. 1866.

³⁰ Novice (N), 12. 12. 1866; prim.: Viktor Vrbnjak, Prvi slovenski tabor v Ljutomeru, v: Svet med Muro in Dravo. Ob stoletnici 1. slovenskega tabora v Ljutomeru 1868–1968, Založba obzorja, Maribor, 1968, str. 431–432.

volitvijo, in če se zmenijo, koga hočejo izvoliti. Takega predtečnega zbora bo treba v vsakem okraju, ako nočemo biti prenagljeni pri volitvah.«³¹

Pred februarskimi volitvami leta 1867 je Josip Vošnjak menil, da se kmečkim občinam »gotovo po tem volitvenem redu krivica godi«, ker bi »po številu od njih plačanih davkov in po številu svojih prebivalcev morale imeti povsod same skoro toliko poslancev, kolikor vse druge skupine skupaj.« Tako je svetoval, naj volijo »poštene, pravicoljubne, izvedene kmete«, o katerih vedo, da niso »v pestih birokratov in da ne zaničujejo prosto slovensko ljudstvo«, ter »rodoljubne gospode, ki vedo za težave kmečkega stana in se jim ne gabi v domačem slovenskem jeziku se pogovarjati.« Okrajem je še priporočal, naj »že pred volitvijo z obzirom na volivce naznanjajo vsem kandidate, da se potem glasi preveč ne razcepijo«, volivcem pa predlagal, da volijo tiste može, katere bodo svetovali rodoljubi v okraju in naj jih vsi enoglasno izvolijo.³²

V prvih treh kurijah, kjer je bil odločujoči element pač nemški, slovenska stran glede na tedanjo politiko dejansko ni imela realnih možnosti za kakšen večji uspeh.³³ Uspeh je bil mogoč le v kmečki kuriji. Zadnji Vošnjakov predlog so slovenski volivci z vso vnemo upoštevali. A že na prvih volitvah (v kmečki kuriji) februarja 1867 je prišlo v Slovenski Bistrici do napetosti in strankarske agitacije. Nekaj »nemškutarskih« volilnih mož je slovenskim volivcem namreč s pretvezo odvzelo volilne liste in jih raztrgalo, v zameno pa jim dalo liste s povsem drugimi imeni. Nemškim liberalcem akcija vseeno ni prinesla zmage v kmečki kuriji,³⁴ kljub temu pa so imeli večino v okrajnem zastopu.

Na Ptujju so volitve prav zaradi tega predstavljale Slovencem velik problem. Predvsem je slovenske »simpatizerje« kmečke kurije motilo dejstvo, da med 45.000 prebivalci ptujškega okrajnega zastopa plača tri četrtine davka 40.000 prebivalcev kmečke kurije, medtem ko voli iz svoje sredine le četrtino zastopnikov. Svoj gnev so zlili na graški deželni zbor, ker »je pač vsakemu jasna 'modrost in pravičnost' štajerskega deželnega zbora, ki je to postavo napravil«, in prilili olja na ogenj z ugotovitvami, da je »tem gospodom le šlo za to, kako bi se na škodo narodnega življa ponemčenim mestjanom vkljub njihove ogromne manjšine pripravila premoč čez kmečke prebivalce.« Izvoljeni zastop jih ni prav nič navdušil, ker »se s pravo voljo volivcev čisto nič ne zлага ter se je zgodilo, da v našem okrajnem zastopništvu sedi iz samega Ptujškega mesta 25 zastopnikov med tem, ko je narodna stranka iz zastopništva popolnoma izrinjena.«³⁵

Tudi v celjskem okrajnem zastopu ni bilo nič drugače. »Naši kmetje se čudijo, kako je to mogoče, da v okrajnem zastopu nimajo več veljavnosti, kakor samo četrtinko vsih glasov, vendar pa znamenito večino, še več kot tri četrtinke okrajnih bremen le sami trpeti morajo.« Še večje nezadovoljstvo je vladalo v Celju po volitvah, ker da volilni imeniki veleposestniške kurije marsikdaj niso bili popolni oziroma jih je vladajoča lokalna struktura prikrojila sebi v prid. »Ne bilo bi mogoče, da bi med tolikimi kmečkimi lastniki, koji čez 60 fl. naravnega davka brez dokladov plačujejo, ne bilo se jih več našlo, kakor samih osem. Veliko jih še poznamo, koji plačujejo toliko davkov kolikor postava zahteva k tej volitvi, uradnija jih je sprevidela, sami se pa pri c. k. okrajnem uradu niso oglasili za volilni certifikat, ko postave niso poznali. // Toliko bolj so si prizadevali mestjani, vso vodo na svoj mlin napeljati. Nič menj ko 28 hišnih posestnikov iz mesta je bilo k volitvi poklicanih, da je pa to bilo mogoče, si ne moremo drugač razsoditi, kakor da je postava v tej točki res malo nejasna in nedoločna.« Nepravilnosti so

³¹ N, 19. 12. 1866.

³² SGp, 1. 2. 1867.

³³ Vrbnjak, Prvi slovenski tabor, str. 432.

³⁴ SGp, 16. 2. 1867.

³⁵ SGp, 1. 5. 1867.

se dogajale tudi v trgovsko-obrtni kuriji. Volitev se je »po svojem županu vdeležilo Celjsko mesto, zato ko mesto ima tudi hranilnico, kojoj so ti modri gospodje za trgovino spoznali, al vendar na to čisto pozabili, da ne plačujejo zahtevanega pridobitvenega al dohodnega davka od hranilnice, postava pa vendar veli, da vsaki trgovec, obrtnik ali rudniški posestnik, koji plačuje naj menj 60 fl. pridobitnega ali dohodkinega davka ima pravico voljenja.« Še posebej je izbijalo dno dejstvo, da »bo vsako prašanje le po volji čistih mestjanov se rešilo«, ker »ima v tretji skupini Celjsko mesto zopet pravico 5 zastopnikov voliti, tako je tedaj pet osminek celega zastopa na svojo stran pridobilo.« Višek je predstavljal okrajni odbor, kamor je bil izvoljen samo en zastopnik kmečke kurije. »Tedaj ima kmečko posestvo vsih 20 občin našega okraja s več ko 30000 duš, koji skoraj 4krat več naravnega davka plačuje, 10krat več vojakov daje ino naj menj 50krat več okrajnih cest posiplje, kakor vse druge skupine našega okraja med šestimi samo enega zastopnika v odboru.«³⁶

Konec februarja so bile na sporedu še volitve v mariborski okrajni zastop.³⁷ Ker so volitve v prvih treh kurijah že dale trideset zastopnikov, ki so bili sicer izvoljeni »po željah mestjanov, // nam pa se je pri volitvah velikih posestnikov s tem krivica zgodila, da se je dosti kmečkih velikih posestnikov izpustilo«,³⁸ je bilo potrebno izvoliti še zadnjo četrtino. Tu pa se je zapletlo, ker »nikdar ne zadovoljnim mestnim zastopnikom to ni bilo zadosti. // Mestni župan in odbor se je bal, da bi nemška kultura škode trpela, če so le nekteri Slovenci kakor okrajni zastopniki izvoljeni. Izvoli se tedaj komite 7 mestnih odbornikov, da zato skrbijo, da se samo jihovi ljudi tudi kakor okrajni zastopniki izvolijo.« Po volitvah je bilo kljub temu več »belih slovenskih cedul kakor modrih (plavih) nasprotnih«, čeprav je »od mestne strani mnogo delavnih bilo kakor gospod Marko, stotnik Seidl, jegova znana adjutanta i.t.d., od slovenske strani pa nihče, kteri bi naše kmete podučeval.« Pa vendar je med Slovenci vladalo nezadovoljstvo z izvoljenim okrajnim zastopom, ker je bilo med »vsemi 40 okrajnimi zagovorniki 10 indiferentnih, 5 ne nam pravičnih in gotovo več kakor 20 odločenih nasprotnikov.«³⁹

Volitve v okrajne zastope leta 1879/80 (na primeru mariborskega)

Če so Nemci »po slabi predstavi« slovenske politike leta 1867 povsod zmagali, v času Lasser-Auerspergove vlade pa imeli še »podporo« državne oblasti, se je slovenska politika ob Taaffejevem nastopu kar najresneje lotila osvojitve okrajnih zastopov (kljub nezadovoljstvu z njimi). »Naša zamotana, s prevelikim številom, deželnih in državnih, uradov in gosposk preprežena, uprava se bo gotovo prej ali selej predrugačila. // Toliko gosposk nam ni treba in jih stalno plačevati ne moremo. Vendar sedaj še do tega ni prišlo. Okrajni zastopi obstajajo in treba je, da se volitve marljivo udeležimo. Tako zabranimo vsaj nekoliko nadalješnje brezobzirno pometanje z okrajnimi potroški in dokladami«, je menil mariborski časnik Slovenski gospodar in pozival volivce, da naj pridobijo »okrajne zastope v narodne roke«, če pa to ni mogoče, pa »izvolimo vsaj toliko narodnjakov, da bodo kos nemškutarjem v okrajnem zastopu na prste gledati.«⁴⁰ Še posebej pozorno je slovensko časopisje opozarjalo na pregled volilnih imenikov »velikih posestnikov« (ti so v veliki meri krojili večino), če so pravilni. Prav tako pomembna je bila kmečka kurija, kjer je prebivalstvo volilo volilne može. »Močno svetovati

³⁶ SGp, 16. 5. 1867.

³⁷ SGp, 16. 2. 1867.

³⁸ SGp, 16. 3., 1. 4. 1867.

³⁹ SGp, 1. 4. 1867; Vrbnjak, Prvi slovenski tabor, str. 432.

⁴⁰ Podobna stališča je v 70-tih letih zagovarjal zlasti Mihael Herman. Andrej Studen, Liberalcem so kmetije španska vas, v: ČZN, 2006/1, str. 42–45.

je, da se izberejo povsod značajni, narodni močje«, ki da se bodo »lahko porazumili z župani in vsi skupaj potem izvolili jednoglasno v okrajni zastop može, kakoršnih jihov z dačami in breneni preobloženi stan, naš mili slovenski dom, najbolj potrebuje.«⁴¹ Toda zaradi svoje gospodarske premoči se spodnještajerski Nemci nikakor niso umaknili iz političnega boja. Okrajni zastopi so predstavljali borbo na lokalni ravni s spremenljivo srečo, ker so imeli Nemci trdne postojanke v veleposestniški in mestni kuriji.⁴² V nacionalno napete odnose na Spodnjem Štajerskem so vnašali novih dimenzij, večjega političnega vpliva pa niso imeli.

Ko so novembra leta 1879 Slovenci nepričakovano zmagali na volitvah v Mariboru, so mogli pričakovati le manjše okrajne stroške, medtem ko zmaga večjega političnega pomena ni imela. Slovenska zmaga je pomenila predvsem zmago nad poprejšnjimi veljaki iz nemškoliberalnih vrst s Konradom Seidlom na čelu. Potem ko so Slovenci zmagali v veleposestniški in kmečki kuriji (mestna jim je bila zaprta), so prepotrebne glasove iskali v trgovsko-obrtni kuriji, ki so jo sicer povečini sestavljali mariborski meščani, tako da je Slovenski gospodar upravičeno pisal, da je »volilni red // neugoden kmetom.« Pravzaprav je nemška stran najprej prekršila sklenjen dogovor. Slovenci so obljubili, da bodo volili vsakega predlaganega kandidata razen Seidla, če bodo ustavoverci podprli Slovincem naklonjenega Franza Bindlechnerja.⁴³ Potem ko so se oboji strinjali, so ustavoverci vseeno volili Seidla, ker pa jih je prišlo premalo na volišče, so prodrli predlagani kandidati, med njimi Bindlechner, ki so ga »mestni gospodje zarad tega, ker je od Slovencev izvoljen s Slovenci glasoval, kazniti menili s tem, da so ga pri volitvi v mestni zastop izpustili.«⁴⁴

Slovenci so imeli tako med štiridesetimi zastopniki mariborskega okrajnega zastopa majhno večino. Ko so se konec novembra prvič sestali v Mariboru, so bili vsi (razen enega) »od Slovencev nasvetovani in voljeni zastopniki« kljub ostri zimi navzoči in imeli dvajset zastopnikov, med njimi tudi Janka Serneca in Frana Radeja. Ko so pod predsedstvom Josefa Schmidererja potrdili volitve v prvih treh kurijah, se je zataknilo pri kmečki kuriji, ko je »dr. Lorber, eden izmed najbolj znanih dohtarjev mariborskih, našel velikansko dlako ter poudarjal, da je izvolitev vseh 10 mož iz kmetske skupine neveljavna in da morajo kmetje zopet voliti«, ker da je nek župan poslal namestnika, ki da je »volil narodno.« Da je bila mera polna, je našel še neko podrobnost, češ da bi naj nekemu volilnemu možu vzel nekdo iz komisije volilni listič iz rok, namesto da bi ga sam položil na mizo. Liberalci so si pač na vse kriplje prizadevali zrušiti kmečko kurijo in ponoviti volitve, s čimer bi dobili priložnost za zmago v okrajnem zastopu. Ker je še okrajni glavar ugovarjal njegovim trditvam, je ob Lorberjevem naprežanju sledilo glasovanje, na katerem pa njegov predlog o ponovnih volitvah ni ugledal zelene luči. Tedaj pa so se »nemškutarji // tako razsrdili, da so jezni pobrali šila in kopita in hajdi skoz dveri mahnili tavun iz dolgo jim znane in priljubljene 'trdnjave' imenovane: 'Marburger-Bezirksvertretung'.« Ko je ostalo dvajset slovenskih zastopnikov, zaradi enega manjkajočega niso mogli izvoliti novega predsedstva, ker je zakon zahteval več kot polovico prisotnih. Očitno so liberalci dobro vedeli, zakaj so zapustili sejo, in preprečili volitev novih funkcionarjev. Slovenski gospodar je ugotavljal, da so bili Ferdinand Duchatsch, ki je pravzaprav netil spor, za njim Schmiderer, Lorber, Seidl in Julius Pfrimer, vsi protislovensko nastrojeni, pravzaprav pa vsi »v svojih pisarnicah, štacunah itd. prav radi Slovenca vidijo in so večji del svojega bogastva zaslužili in prejeli od slovenskega kmeta. Zato pa je ovi pobeg nemškutarjev z namenom Slovincem

⁴¹ SGp, 11. 9. 1879.

⁴² Ferdo Gestrin, Vasilij Melik, Taaffejeva vlada in položaj Slovencev, v: Zgodovina Slovencev, Cankarjeva založba, Ljubljana, 1979, str. 512.

⁴³ SGp, 7. 11., 13. 11. 1879.

⁴⁴ SGp, 20. 11. 1879.

prvokrat izvolitev okrajnega odbora zabraniti, močno razžaljiv.«⁴⁵ Kljub slovenski zmagi pa je bil izvoljen za predsednika mariborskega okrajnega zastopa Josef Schmiderer.

Po prvem slovenskem »napadu« je »marburgerca« (zaradi slovenskega nezadovoljstva z okrajnimi zastopi) v začetku leta 1880 energično protestirala proti slovenskim idejam o odpravi okrajnih zastopov, češ da je samouprava okrajev vendar potrebna, še posebej zato, ker so si spodnještajerska mesta s tem zagotovila dodatni vir finančnih sredstev.⁴⁶ Tudi v deželnem zboru (pri nemških liberalcih) so slovenski pozivi naleteli na neplodna tla. Potem ko se je proti okrajnim zastopom izrekel Fran Radej (Mihael Herman je skupaj z nekaj konservativnimi nemškimi poslanci menil, da bi zadeva zaslužila poseben pretres v deželnem odboru), je večina liberalcev »potegnila z mariborskim advokatom dr. Duchatschem, ki se ni sramoval izreči, da so bili okrajni zastopi veselo sprejeti ('mit Jubel begrüßt'), čeprav je bila resnica povsem drugače, saj so bili, po besedah liberalnega poslanca Mathiasa Lohningerja, »zastopi komaj z večino 6 glasov sklenjeni v deželnem zboru, a o kakšnem veselju ni nikder kaj brati.«⁴⁷

Slovensko politično vodstvo pa je ubralo svojo politično taktiko. Ko sta prišla po volitvah konec maja leta 1880 v slovenske roke ptujski in ormoški okrajni zastop, je postajalo jasno, da bo slovenska politika delovala v slogu politike majhnih korakov. Čeprav ni šlo za pomemben politični faktor, so Slovenci kipeli od navdušenja, ko so »na Štajerskem nemškutarjem vzeli 2 trdnjavi, iz katerih so se naši nasprotniki mnogo let režali nad nas.«⁴⁸ Po osvojitvi ptujkega in ormoškega zastopa je več težav predstavljal okrajni zastop v Slovenj Gradcu, kjer je prišlo do malverzacij, ko je bil »imenik velikih posestnikov kakor se pravi čudovito strankarsko-nemčursko in nepostavno sestavljen, tudi se ni, kakor do sedaj vselej, pri vseh občinah na javni ogled razpoložil.« Časnik je razglabljal, da tiči vzrok nepoštenih nemških nakan gotovo v odsotnosti deželnega poslanca Jožefa Šuca, češ da je s tem narodno delo nekoliko zaspalo, Nemci pa so priložnost s pridom izkoriščali.⁴⁹

Nejevoljo pa so med Slovenci povzročile predvsem razmere v mariborskem okrajnem zastopu. Ko se je zataknilo pri finančnem poročilu (nadzorna komisija je pod vodstvom Frana Radeja ugotovila, da nekaj ni v redu »zastran 'Kreisamta z vrtom'«, kjer da nihče »celih 13 let ni položil nobenega računa«), je Slovenski gospodar zadovoljno razpredal, češ da privošči nemški strani večino v odboru okrajnega zastopa (trije nemški in dva slovenska člana), še posebej zato, ker da je »velik 'škandal' za celo staro liberalno-nemško 'gardo' v Mariboru // dobro zaslužena kazen za grehe, katerih je se ta stranka kriva storila, ko je Slovincem vsled njihove zmage pri volitvah pristojno večino v odboru zabranila.«⁵⁰ Vendar pa je sklep odbora, da se naj denar od prejšnjega predsednika Konrada Seidla, ki da je bil glavni krivec za nepravilne račune, »tudi s pomočjo sodnije iztirja«, naletel na gluha ušesa, ker nista predsednik Schmiderer in njegov namestnik Duchatsch v zapisniku sklepa niti omenila, kaj šele izvršila.⁵¹ Da je bila zadeva precej resna, je potrdil tudi mariborski župan Matthäus Reiser, ki je »pismeno protestiral zoper pometanje denarjev na škodo mesta.«⁵²

Težave so se pojavljale tudi v celjskem okrajnem zastopu, kjer se je ob številnih slovenskih članih (večino so imeli sicer Nemci) uradovalo »izključljivo v nemškem jeziku.« Slovensko

⁴⁵ SGp, 20. 11. 1879.

⁴⁶ Marburger Zeitung (MZ), 11. 1. 1880, 14. 1. 1880.

⁴⁷ SGp, 1. 7. 1880.

⁴⁸ SGp, 3. 6. 1880.

⁴⁹ SGp, 10. 6. 1880. Poslanec Šuc je bil na deželnozbornih volitvah leta 1878 sicer slovenski protikandidat, medtem ko je Slovence zastopal F. Schmitt. Melik, Volitve, str. 389.

⁵⁰ SGp, 19. 8. 1880.

⁵¹ SGp, 9. 9. 1880.

⁵² SGp, 16. 9. 1880.

časopisje je pozivalo slovenske politike, »naj konec storijo grdi nemškutariji, ki se šopiri pri tem uradu«, saj da so Slovenci dobivali vabila na seje le v nemškem jeziku, pa tudi zapisniki so bili »v ptujem jeziku.« »Če plačujemo Slovenci davke, imamo menda tudi pravico tirjati, da se nam pošiljajo dotična pisma itd. v domačem jeziku, da nam ne bo treba letati okrog ter iskati tolmačev.«⁵³

Leta 1880 je večina okrajnih zastopov kljub vsemu dobila slovensko večino, najhujši boj pa so predstavljali mariborski, celjski in ptujski okrajni zastop, kjer so gospodarsko močnejši Nemci zastavili vse sile za svoj uspeh (prav tako pa tudi Slovenci, ki so razen v Celju zmagali v Mariboru in na Ptujju).

Volitve v okrajne zastope leta 1883

Nezadovoljstvo z okrajnimi zastopi se je na Spodnjem Štajerskem nadaljevalo. Slovenci so bili (v veliki večini) za njihovo odpravo (zaradi favoriziranja Nemcev pri volitvah) ali pa za pravičnejši volilni sistem, saj da Slovenci »večino okrajnih stroškov plačujejo«, a imajo »skoro povsod malo ali nič govoriti.« Glede na to, da je imel glavno besedo pri okrajnih zastopih deželni zbor, ob liberalni večini ni bilo mogoče računati na bistvene spremembe. Časniki so pozivali predvsem k pametni in premeteni politiki ter vnovičnemu slovenskemu prodoru v okrajne zastope, s čimer da bi »vsaj liberalnim kričačem in nemškutarjem na prste gledali.« Na prvih volitvah v Taaffejevi dobi je slovenska politika sicer že rodila sadove, ko so padli v slovenske roke okrajni zastopi v Ljutomeru, Ptujju, Gornjem gradu, Sevnici, Slovenj Gradcu, Ormožu in Gornji Radgoni. Večji problem pa sta pred novimi volitvami predstavljala zastopa v Mariboru in Celju (prav tako pa še na Ptujju). V Mariboru je slovenska stranka na prejšnjih volitvah sicer zmagala, toda »eden se je dal baje za 300 fl. od nekega premožnega nemčurja podmitati, // eden ali dva sta rado z liberalci vlekla, mnogi pa niso redno k sejam dohajali.« Tako sta imela predsednik Josef Schmiderer in namestnik Ferdinand Duchatsch proste roke pri okrajni politiki, kjer so se na primer »v okrajni šolski svet na 6 let zmuznili zopet sami naši narodni sovražniki.«⁵⁴ V Celju so na zadnjih volitvah zmagali ustavoverci in prevzeli nadzor z županom Josefom Neckermannom in odvetnikom Eduardom Glantschniggom na čelu ter poslovali z veliko izgubo. Glantschnigg je tudi dosegel, »da se pri tem uradu pisari izključljivo le v edino zveličavnem nemškem jeziku.« Ko je predsednik krajevnega šolskega sveta celjske okolice Lipovšek na vsak dopis v nemščini odgovoril, da ga ne razume, mu je okrajni šolski svet zagrozil s kaznijo, češ da ima okrajni šolski svet pravico, terjati od svojih podložnikov, da morajo sprejemati njegova nemška pisma.«⁵⁵

Pred novimi volitvami so Slovenci tako imeli nemalo težav. Lavoslav Gregorec je pozival k pametnemu postopanju in trezni volilni borbi, čeprav je bilo na zmago upati le v kmečki kuriji, ker so recimo v veleposestniški kuriji volili tudi taki, ki so imeli v Celju ali Mariboru le hišo, a plačevali kljub temu več kot 60 goldinarjev skupnih davkov⁵⁶ (slovenske pritožbe glede tega je baron Kübeck zavrnil). Neugodna tla so bila tudi v trgovsko-obrtni in mestni kuriji.⁵⁷ Tako je po marčevskih volitvah (1883) mariborski okrajni zastop zopet padel v nemške roke, v Celju pa se je stvar nekoliko zavlekla. V mestno kurijo, ki se »cepi, ker voli Celjsko mesto in Vojnik nemško, Šentjur in pa Žavec narodno«, je namreč celjska mestna občina delegirala

⁵³ Prav tam.

⁵⁴ SGp, 25. 1. 1883.

⁵⁵ SGp, 1. 2. 1883.

⁵⁶ SGp, 15. 3. 1883; prim.: Südsteirische Post (SP), 30. 1., 20. 2. 1883.

⁵⁷ SGp, 25. 1. 1883.

pet zastopnikov. Potem ko je namestništvo ugotovilo, da je mesto upravičeno do dveh zastopnikov, je Neckermann vložil pritožbo, kar je volitve nekoliko prestavilo.⁵⁸ Medtem ko so v veleposestniški kuriji Slovenci imeli najmanj možnosti prav zaradi tistih volivcev, ki so smeli voliti le zato, ker so imeli v Celju hišo in bili uvrščeni med veleposestnike, je tako ob slovenski kmečki kuriji in nemški trgovsko-obrtni kuriji odločala o zmagi v okrajni zastop prav veleposestniška kurija. Kljub šibki slovenski zmagi v mestni kuriji (zaradi manjšega števila celjskih mestnih članov zastopa) so Nemci, zahvaljujoč veleposestniški kuriji, vseeno zmagali. Toda Slovenci so kljub temu zadovoljno ugotavljali, da je celjski okraj pokazal slovenski značaj in optimistično zrl v nove volitve.⁵⁹ Še slabše se je godilo konjiškemu okrajnemu zastopu, kjer da je slovenska zavest očitno nekoliko zaspala, ko je zaradi mlačnosti »nekaterih od Slovencev izvoljenih zastopnikov« narodna stranka doživela poraz.⁶⁰

Nič kaj preprosta ni bila predvolilna borba tudi na Ptujju, kjer sta si obe strani prizadevali za osvojitve okrajnega zastopa. Medtem ko so Nemci poudarjali pomen »nemškega« okrajnega zastopa,⁶¹ so Slovenci pozivali k preudarni volitvi slovenskih volivcev, ker da je od odbornikov odvisna skrb za ceste, okrajni šolski svet, »ki sodeluje pri nastavljanji učiteljev«, okrajno hranilnico, kateri so ptujski ustavoverci zaradi mestne nemške hranilnice najbolj nasprotovali (čeprav je predstavljala korist celemu okraju).⁶²

Posebne pomena so Slovenci namenjali veleposestniški kuriji, »ker ona odloči, ali dobimo Slovenci večino v zastopu ali Nemci in nemškutarji.«⁶³ Toda problem se je pojavil pri zemljiškem katastru, kjer niso bili vpisani nekateri slovenski kmetje, ki so sicer plačevali 60 goldinarjev zemljiškega davka, in tako bili brez volilne pravice. V kmečki kuriji so upali na popolno zmago,⁶⁴ čeprav je bila razdelitev odbornikov glede na davek, ki so ga kmečke občine plačevale proti ostalim trem kurijam, nepravilno porazdeljena.⁶⁵

Ker so imeli ptujski ustavoverci volivce – tudi take, ki so imeli v Ptujju le hišo, a volili v veleposestniški kuriji – v mestu, je bila njihova predvolilna borba lažja od tiste, ki so jo zastavili slovenski agitatorji. Ti so bili primorani pozivati k volitvam v celem ptujskem okraju. Kljub temu so ustavoverci skušali z reklamacijami preprečiti prevelik slovenski vpliv, po drugi strani pa so si prizadevali pridobiti tudi tiste kmete, ki so jim še dolgovali denar.⁶⁶ Ko je po volitvah Slovenski gospodar pisal o porazu slovenske stranke na Ptujju, je Nemcem, ki da so se pripravljali »na ta boj več kot pol leta«, njihova taktika prišla zelo prav. Ptujski okrajni zastop je po triletni slovenski večini znova prešel v nemške roke (tudi tako, da so mestni očetje zavrnili marsikatero slovensko pooblastilo in tudi s tem vplivali na volitve). Slovenci se niso preradi sprijaznili z izidom, predvsem zaradi dejstva, ker da bodo okrajna sredstva ponovno namenjena za mesto, medtem ko da posluha za okolico ne bo,⁶⁷ čeprav so zmagali v kmečki kuriji, v kateri so sicer ptujski Nemci vestno agitirali in pozivali volivce, da naj ne dajo glasov slovenskim kandidatom.⁶⁸ Ptujski Slovenci so kljub temu upali, da bodo zmogli prodirati proti mestnim očetom »Bresnigg-u, Miheliču, Strafeli in zvitemu Pisku«,⁶⁹ ki so si posebej prizadevali za

⁵⁸ SGp, 15. 3., 22. 3. 1883.

⁵⁹ SGp, 19. 4., 26. 4. 1883; prim.: SP, 21. 4. 1883.

⁶⁰ SGp, 26. 4. 1883; SP, 5. 5. 1883.

⁶¹ Deutsche Wacht (DW), 28. 6. 1883.

⁶² SGp, 23. 8. 1883.

⁶³ SGp, 13. 9. 1883.

⁶⁴ SGp, 20. 9. 1883.

⁶⁵ SGp, 27. 9. 1883.

⁶⁶ SGp, 25. 10. 1883.

⁶⁷ SGp, 29. 11. 1883.

⁶⁸ Pokrajinski arhiv Maribor (PAM), fond Gregorec, predvolilna propaganda, Dragi volilci!, 21. 11. 1883.

⁶⁹ SGp, 6. 12. 1883; SP, 1. 12. 1883.

to, »da se podučujejo naši otroci poleg slovenskega tudi nemškega jezika, da tako priraste naš mladež zmožen in sposoben si po celem sveti lahko kruha prislužiti in pridobiti.«⁷⁰

Boj za okrajne zastope v drugi polovici 80-tih let

Nezadovoljstvo z okrajnimi zastopi se je v drugi polovici 80-tih let zgolj stopnjevalo. Vošnjakova pritožba glede spremembe zakona o okrajnih zastopih je v deželnem zboru že konec leta 1884 ostala zgolj epizoda, ki jo je liberalna večina zavrnila. Po zadnjih volitvah v Celju je vsaka kurija pošiljala deset zastopnikov, medtem ko bi po plačanih davkih morala biti sestava povsem drugačna. Vošnjaku pobuda nikakor ni uspela, tako da je namesto osemnajstih zastopnikov kmečke kurije, trinajstih zastopnikov kurije veleposestva, sedmih zastopnikov kurije mest in dveh zastopnikov trgovsko-obrtne kurije ostalo vse pri starem,⁷¹ za kar so se celjski mestni očetje lahko zahvalili zgolj volilnemu sistemu.⁷² Vpliv celjskih Slovencev je tako postajal vse očitnejši, ko sta v mesto ob Savinji prišla Lavoslav Gregorec in Ivan Dečko ter načrtno pospešila osvajanje nemške »trdnjave«. »Vahterca« je, potem ko je predvsem Dečko po prihodu v Sernečevo odvetniško pisarno pospešil borbo za okrajne zastope,⁷³ pozivala k enotnosti celjskih Nemcev, ki so že pri volitvah v celjski okrajni zastop skoraj doživeli poraz.⁷⁴

V drugi polovici 80-tih let je slovenska politika kljub vsemu zastavila načrtno osvojitve spodnještajerskih okrajnih zastopov. Toda najpomembnejša okrajna zastopa v Mariboru in v Celju sta ostala v nemških rokah. Nemška stran se je v »mestnih« okrajnih zastopih posluževala dodatnih glasov tudi na načine, ki niso bili v skladu z zakonodajo. Volivci mestne kurije so kot lastniki hiše pogosto volili kot veleposestniki, kar je načeloma prineslo večino v zastopu.⁷⁵ Temu nasproti se je zoperstavilo slovensko časopisje in sredi leta 1887 bilo pravo časopisno bitko z »goljufi«. ⁷⁶ Napetosti je pomiril šele dopis iz Dunaja, ki je utemeljeval hišni davek kot pristopno pravico v veleposestniško kurijo.⁷⁷ Vendar pa je Eduard Glantschnigg nemudoma napel vse sile, ko je mariborsko upravno sodišče ugodilo slovenskim pritožbam, češ da mora v odmerjenem davku prevladovati zemljiški davek in predlagal spremembo dvanajstega člena zakona o okrajnih zastopih, kjer da bi bilo vseeno, katerega davka je več.⁷⁸ Njegova akcija je le kazala na dejstvo, da so se spodnještajerski ustavoverci bali slovenske osvojitve »mestnih« okrajnih zastopov in nevarnosti njihove »slovenizacije.«⁷⁹

Slovenska stran je ob mariborskem in celjskem porazu napela vse sile tudi v Lenartu v Slovenskih goricah, ki je bil v prvi polovici 80-tih let v nemških rokah. Ko je slovenska stran na volitvah v začetku leta 1887 zmagala v veleposestniški kuriji in dobila večino v okrajnem zastopu, med Slovenci ni bilo takih, ki bi skrivali zadovoljstvo zaradi osvojitve osrednjega dela Slovenskih goric. Medtem ko sta bila trga Sv. Trojica in Lenart nemško obarvana, so ključ do uspeha predstavljali kmetje, ki so »stopili na stran velikih posestnikov ter so si istotako izbrali narodne može v zastop.« Slovensko časopisje je vestno pozivalo k preudarnim

⁷⁰ PAM, fond Gregorec, predvolilna propaganda, Dragi volilci!, 21. 11. 1883.

⁷¹ SP, 15. 9. 1886.

⁷² SP, 22. 9. 1886.

⁷³ Josip Serbec, Spomini (spremna študija Janez Cvirm), Osrednja knjižnica Celje, Celje, 2003, str. 48.

⁷⁴ DW, 19. 9. 1886.

⁷⁵ Za Celje glej več: Urbanitsch, Die Wahlen in die Bezirksvertretungen, str. 310–311.

⁷⁶ Npr.: SP, 20. 7., 23. 7. 1887.

⁷⁷ SP, 27. 7. 1887.

⁷⁸ DW, 6. 11. 1887.

⁷⁹ DW, 20. 11. 1887.

volitvam v okrajni odbor, ker da bo »tudi nasprotna stranka // gotovo poskusila vsaj po strani priti do večine v odboru.«⁸⁰ Kljub temu da je volitve za nemško stran podprl tudi poslanec Karl Ausserer, je slovenska stran dosegla zmago in krenila naprej v upanju, da bo zmaga sčasoma pokazala pozitivne rezultate.«⁸¹ Potem ko je bila sredi aprila registrirana v Lenartu še posojilnica,⁸² pa je okrajna zmaga že kazala prve rezultate.

Toda dejstvo, da se je iz okrajnih sredstev marenberškega in ormoškega okrajnega zastopa podpiral nemški Schulverein, je bilo dovolj tehten razlog za neodobranje le-teh med Slovenci, kljub temu da so okrajni zastopi v Slovenj Gradcu, Slovenski Bistrici, Konjicah in Rogatcu ustanovili hranilnice »ter z njimi še kolikor, toliko pomagli kmetovalcem svojih okrajev.«⁸³ O odpravi okrajnih zastopov, kar je slovensko časopisje venomer pisalo, ni bilo govora. Nad njimi je »bedel« liberalni deželni zbor, ki je s tem imel še dodaten moment za doseg politične premoči na Spodnjem Štajerskem.⁸⁴ Zato je pri volitvah v ptujski okrajni zastop v začetku julija leta 1887 slovensko časopisje svarilo pred nespametno presojo. Potem ko so padli v slovenske roke ob Slovenj Gradcu in Sevnici⁸⁵ še okoliški okrajni zastopi (Lenart, Ormož, Ljutomer in Slovenska Bistrica), je volilna borba zajela tudi ptujsko območje.⁸⁶ Medtem ko so se volivci pripravljali na volitve,⁸⁷ je časopisje pozivalo k trezni presoji. Nemška stran je sicer vztrajno agitirala in grozila slovenskim volivcem, »da ne bodo dobili več nobenega zaslужka, da se izvršena dela ne bodo izplačala, da se projektirane ceste ne bodo delale, da občine ne bodo dobile bikov in žrebcev, obljubljenih brizgalnic itd.«⁸⁸ Dotedanji tajnik okrajnega zastopa Pengu naj bi celo trgal »narodnim volilcem legitimacijske liste«, medtem ko so na Ptujju najbolj rovarili znani »Mihelič, notar Filafferro, trgovca Kasimir in Kolenc.« Kljub temu so Slovenci po ostrem boju le uspeli dobiti večino.⁸⁹ Kljub temu, če so volili z njimi proti Slovencem »trgovec Poskočil, Ott, pek Ornik ml., trgovec Wegschaidler, šnopsarji Kaiser, Hutter, Wibmer, sodarja Stendte in Schnoppel, tiskar W. Blanke, ki je brezplačno dal vse tiskovine dne 10. jul. t. l. za svečanost nemškega šolskega društva, klobučar Majar, trgovec Selinšek, tkalec Fras, usnarja Pirich in Gorjup, oba lekarničarja, vdovi Hickl in Remiz, dr. Kleinsasser, Heller, Fürst Jožef, Eckl, Šoštarich, Žumer, Pernat, Kasper, Osterberger, Schullfink, Blažič, Turk, Fichtenau, Leskošek, grof Wurmbrand, itd.«,⁹⁰ je slovenska stran pridobila na okrajni ravni novo lokalno politično moč. Toda novoizvoljeni predsednik Fran Jurtela je moral vseeno nekoliko počakati. Prejšnji nemški okrajni zastop še ni pospravil pisarne, ker je drugače interpretiral mandat,⁹¹ Miheličeva pritožba pa jim je omogočila, da nove volitve niso bile sankcionirane. S tem so dobili možnost izvolitve novega okrajnega šolskega sveta in kljub svojemu porazu skušali ohraniti šolski svet nemški.⁹²

⁸⁰ SGp, 3. 2. 1887; prim.: PAM, fond Gregorec, pismo Ivana Bohanca, 17. 2. 1887.

⁸¹ SGp, 17. 3. 1887.

⁸² Dolfe Schauer, Prva doba našega združništva, Učiteljska tiskarna d. d. v Ljubljani, Ljubljana, 1945, str. 106.

⁸³ SGp, 14. 4. 1887.

⁸⁴ SGp, 21. 4. 1887.

⁸⁵ Rüdiger Malli, Die politische Richtungen bei den Slowenen der Untersteiermark von der Dezemberverfassung bis zum Ersten Weltkrieg, v: Die Donaumonarchie und die südslawische Frage von 1848 bis 1918. Texte des ersten österreichisch-jugoslawischen Historikertreffens Gösing 1976 (herausgegeben von Adam Wandruszka, Richard G. Plaschka, Anna M. Drabek), Verlag der österreichischen Akademie der Wissenschaft, Wien, 1978, str. 82.

⁸⁶ SGp, 16. 6. 1887.

⁸⁷ SGp, 30. 6. 1887.

⁸⁸ SGp, 28. 7. 1887.

⁸⁹ SGp, 21. 7. 1887.

⁹⁰ SGp, 4. 8. 1887.

⁹¹ SGp, 13. 10. 1887; prim.: SP, 8. 10. 1887.

⁹² SGp, 24. 11. 1887.

Kljub relativnemu neuspehu slovenske stranke v Mariboru in Celju leta 1886 je v drugi polovici 80-tih let slovenska politika vse bolj prodirala. Še posebej v Celju, ko je v mesto ob Savinji prišel leta 1885 prodorni Ivan Dečko (ob Lavoslavu Gregorecu, ki je prišel v Novo Cerkev) ter načrtno pospešil (v sodelovanju z Josipom Sernecom) osvajanje nemške »trdnjave«. »Vahterca« je (potem ko je predvsem Dečko po prihodu v Sernečevo odvetniško pisarno pospešil borbo za okrajne zastope) vse bolj pozivala k enotnosti celjskih Nemcev, ki so pričeli izgubljati svoje postojanke. Center slovenske spodnještajerske politike se je tako v drugi polovici 80-tih let vse bolj pomikal proti Celju, ki je proti koncu 80-tih let celjskim Nemcem povzročal vse več skrbi. Med celjskimi Slovenci je še posebej izstopal Josip Servec, ki je veljal za neizmerne optimista. Politika, ki jo je zagovarjal Servec (in ostali slovenski Celjani), je mogla edina pripeljati do odkrite borbe za celjski okrajni zastop leta 1889.

V teh razmerah so Slovenci in Nemci pričakovali nove volitve. Potem ko je po slovenskih pritožbah in interpelaciji spodnještajerskih slovenskih poslancev⁹³ glede volivcev, ki so volili v veleposestniški kuriji s pomočjo hišnega davka, dunajsko upravno sodišče razsodilo v prid Slovincem in takšne izbrisalo iz volilnih imenikov, je graško namestništvo konec leta 1888 razpustilo celjski okrajni zastop, kljub temu da je predsednik Gustav Stiger temu močno nasprotoval.⁹⁴ »V Celju in drugod smo spravili stvar do upravnega sodišča, s čimer smo izbrisali iz veleposestniškega volilnega imenika marsikaterega nemškega Celjana, ki je plačeval 60 goldinarjev davka le s prištjetjem hišnojeminskega davka.« Namesto njih je Slovincem uspelo v reklamacijskem postopku uvrstiti v volilni imenik marsikaterega kmečkega posestnika, ki je imel zemljišča raztresena v več davčnih občinah, a vseeno plačeval 60 goldinarjev davka.⁹⁵ Nemško spodnještajersko časopisje je takoj pričelo z volilno agitacijo in postavljalo nemško zmago na prihodnjih volitvah kot samoumevno,⁹⁶ slovenska predvolilna borba pa je potekala kot organizirana akcija pod vodstvom Ivana Dečka iz Sernečeve odvetniške pisarne.⁹⁷

Volitve, razpisane za konec marca leta 1889, so predstavljale Slovincem pomembno strateško zmago ob dejstvu, da se je slovenska politika v mestu ob Savinji vse bolj utrjevala. Celjski Nemci so si po informacijah, da so volitve za njih praktično izgubljene,⁹⁸ ponovno skušali v veleposestniški kuriji zagotoviti končno zmago. Celjska trgovca Rakusch in Walland naj bi tako »strašila in žugala dvema velikima posestnikoma s tem, da sta njima rekla: če ne bodeta volila z Nemci, njima Rakuš in Walland jamčita, da ne bodeta prodala v Celji nikoli več ne jedne opeke.« Predvolilne agitacije naj bi se lotil celo predsednik celjskega okrožnega sodišča Johann Heinricher, ki »da je nekega posestnika iz Trnovej prigovarjal, naj voli z našimi nasprotniki.«⁹⁹ Na drugi strani niso bili Slovenci nič kaj navdušeni nad starim vodstvom okrajnega zastopa s predsednikom Stigerjem na čelu, ki da je sicer poplačal poprejšnje dolgove, toda obenem povišal doklade, čeprav se cestna mreža ni kaj prida izboljšala (celjski Nemci pa da so preradi posegali po okrajni blagajni, ko je šlo za njihove celjske koristi).¹⁰⁰ Celjsko nemštvo je pred volitvami slovenski »napad« tolmačilo po svoje in menilo, da gre za slovenske fanatike in nepopisno sovraštvo do spodnještajerskih Nemcev ter nemštva nasploh,¹⁰¹

⁹³ Prim.: Slovenski narod (SN), 13. 6. 1888; SP, 9. 6. 1888.

⁹⁴ SGp, 6. 12. 1888; SP, 28. 11. 1888; več o tem glej: Urbanitsch, Die Wahlen in die Bezirksvertretungen, str. 311–316.

⁹⁵ Janez Cvirn, Josip Servec, rodoljub z dežele (spremna študija), v: Josip Servec, Spomini, Osrednja knjižnica Celje, Celje, 2003, str. 130.

⁹⁶ DW, 25. 11. 1888; prim.: MZ, 25. 11. 1888.

⁹⁷ Cvirn, Servec, str. 130.

⁹⁸ Prim.: SP, 16. 2. 1889.

⁹⁹ SN, 23. 3. 1889; SGp, 21. 3. 1889.

¹⁰⁰ SGp, 21. 3. 1889.

¹⁰¹ DW, 21. 3. 1889.

»marburgerca« pa je dodajala, da je cilj slovenskih politikov slavizacija okraja, okrajnega šolskega sveta in ostalih okrajnih ustanov.¹⁰²

Toda nemška predvolilna akcija, ki je skušala »spodkopati« Slovence in bila prepričana v svojo zmago,¹⁰³ ni dosti zalegla. Slovensko časopisje je po volitvah in slovenski zmagi kipelo od navdušenja,¹⁰⁴ ko je pisalo, da so štajerski Slovenci »po trdem boji zasedli trdnjavo, katero so branili naši nasprotniki z vsemi postavnimi in nepostavnimi silami malone dvajset let.« Slovenska zmaga je krepko zamajala »staro« nemško posestno stanje na Spodnjem Štajerskem, še posebej zato, ker je zmaga posegla v jedro spodnještajerskega nacionalnega boja. »Podrt in poražen je spet jeden tistih stebrov, na katerega se je naslanjal nemški most do Adrije in da je Dumreicher, ki je pred par dnevi v državnem zboru slikal grozne napredke Slovencev, vedel še o tej zmagi, pretakal bi bil še več solz na razvalinah zatiranega Nemštva. Celjska zmaga nam spet kaže, da resna volja, krepko delo in vera v uspeh dovede končno do zmage.«¹⁰⁵ Celjski Nemci so seveda tokrat obtoževali Slovence, češ da so prikrojili volilne liste v svojo korist.¹⁰⁶ Kljub vsemu je prva slovenska zmaga v celjskem okrajnem zastopu pokazala, da je bila slovenska politika v mestu ob Savinji preiščljena in da je povzročila premik v dotedanjem obstoječem nemškem posestnem stanju na Spodnjem Štajerskem. »Če zmaga slovenska stranka kje drugje pri kakej volitvi, je to veselo in tolažljivo, kaže nam o živem narodnem gibanju, o krepkej narodnej zavesti; da smo pa zmagali v Celji, v tem najbolj zagrizenem in Slovencem neprijaznem mestu, da smo zmagali pri volitvah v okrajni zastop Celjski in s tem iztrgali nasprotnikom in si osvojili eno njihovih, kakor so menili, najbolj močnih trdnjav, katero so nasprotniki branili z vso strastjo in besnostjo ter z vsakim nepoštenim sredstvom, na to smo Slovenci z opravičenjem ponosni.«¹⁰⁷

Nemška stran se je trudila prikazati volitve kot nezakonite,¹⁰⁸ obenem pa trdila, da se krepki sovraštvo do nemštva v monarhiji.¹⁰⁹ Seveda njihova povolilna akcija ni obrodila sadov. Čeprav je slovensko časopisje menilo, da mora vlada v prihodnje izpolnjevati ustavne pravice brez pritožb slovenske strani,¹¹⁰ se je spodnještajerska slovenska politika pokazala kot nadvse uspešna. V mariborskem okraju Slovenci sicer niso imeli uspeha,¹¹¹ toda kljub temu so naglašali, da ne odložijo »poprej orožja iz rok, dokler ne bo zadnji naš sovražnik premagan in nam vse pravice, ne samo zagotovljene, ampak tudi resnično izpolnjene.«¹¹²

Premetena slovenska politika, ki se je z vsemi sredstvi borila »za okrajne zastope, dokler obstojijo«,¹¹³ se je pokazala tudi v Lenartu v Slovenskih goricah leta 1890. Slovenska stran, ki je imela v zadnjem mandatu večino, nikakor ni »počivala« na zmagi, pač pa je pred volitvami napela vse sile. Konec aprila leta 1890 razpisane volitve so Slovencem predstavljale novo politično borbo, ko so pozivali volivce, da naj nikakor ne nasedejo na obljube, prilizovanje in grožnje nasprotne strani. Okrajni zastop je pomenil lokalno politično »silo«, s katero so (sicer s skromnimi pooblastili) Slovenci mogli delovati.¹¹⁴ Slovenska zmaga je bila pričakovana, še

¹⁰² MZ, 28. 3. 1889.

¹⁰³ Prim.: DW, 24. 3. 1889.

¹⁰⁴ Prim.: SGp, 4. 4. 1889; SP, 6. 4. 1889.

¹⁰⁵ SN, 27. 3. 1889.

¹⁰⁶ DW, 28. 3. 1889.

¹⁰⁷ SGp, 11. 4. 1889.

¹⁰⁸ SP, 17. 4. 1889.

¹⁰⁹ DW, 31. 10. 1889.

¹¹⁰ SP, 25. 5. 1889.

¹¹¹ MZ, 21. 7. 1889.

¹¹² SGp, 25. 7. 1889; SP, 27. 7. 1889.

¹¹³ SGp, 17. 4. 1890.

¹¹⁴ SGp, 12. 4. 1890; SP, 26. 4. 1890.

sploh pa se je slovenski značaj lenarškega okraja pokazal pri volitvah v veleposestniški kuriji, ko so Slovenci gladko »pometli« z Nemci.¹¹⁵

Ob taktični politični borbi je slovenska stran konec 80-tih let tako osvojila pomemben celjski okrajni zastop, potem ko je premagala nasprotno stran po letih njihove prevlade. Konec 80-tih let so celjski Slovenci beležili lepe uspehe, v začetku 90-tih let pa niso bili nič manj podjetni.¹¹⁶ K temu je precej prispevala tudi osvojitev okrajnega zastopa. Po sokolskem društvu, ki je postalo eno izmed središč družabnega in narodnega življenja v mestu, so istega leta (1890) dobili po prihodu dejavnega ljubljanskega podjetnika Dragotina Hribarja in ob pomoči Celjske posojilnice koncesijo za Zvezno tiskarno, ki je maja leta 1891 pričela izdajati slovenski časopis *Domovina*. Ta je postal kmalu eden izmed pomembnejših spodnještajerskih časnikov¹¹⁷ in hitro ugotavljal, da so Slovenci v Celju in okolici »v poslednjem času res zelo napredovali. Okolica je skoro že popolnoma naša; kajti občinski zastopi so po okoliških srenjah skoro popolnoma že v narodnih rokah, in kjer še niso, vtegne se v kratkem zgoditi, kajti naše ljudstvo vedno bolj in bolj zaupa domačinom, kateri spoštujejo domač jezik, domače šega, krščansko vero in krščansko življenje. Zdaj ko imamo okrajni zastop v narodnih rokah, napredovale bodo polagoma tudi razmere pri občinah.«¹¹⁸

Toda »napad« na okrajne zastope nikakor ni pomenil večje slovenske (jezikovne in ostale) enakopravnosti v monarhiji. Slovenska politika, ki je sicer postavljala jezikovni »enačaj« v ospredje, je v lokalni politiki sicer pridobivala na okrajni »moči«, večjega vpliva na siceršnjo situacijo spodnještajerskih Slovencev pa okrajna (in lokalna) oblast nikakor ni imela.

Summary

Slovenski »napad« na okrajne zastope v Taaffejevi dobi

Filip Čuček

Representing a kind of counterbalance to political districts and acting as an office between the municipality and the provincial assembly, district councils had been representing provincial administration since the period following the March revolution when provincial autonomy had become much larger. The only district councils operating in the territory of Slovenia were those in Styria; apart from these, district councils could also be found in Bohemia and in Galicia. When they had been established, the councils in Styria generally corresponded with the boundaries of political and judicial districts that had merged. Based on the legislation of 1868, county councils were once again restored yet, in relation to former political districts, they became somewhat larger. A county council was thus composed of several district councils.

When Eduard Taaffe became prime minister of Austria the Slovenes in Lower Styria set upon gaining the majority in the district council with all their might. Yet the Germans of Lower Styria, who were economically superior, were determined not to leave the political scene so easily. The district councils thus represented an arena for local political struggle, and the success of the two opponents fighting for

¹¹⁵ SP, 26. 4. 1890.

¹¹⁶ Prim.: Arnold Suppan, *Die Untersteiermark, Krain und das Küstenland zwischen Maria Theresia und Franz Joseph (1740–1918)*, v: *Deutsche Geschichte im Osten Europas. Zwischen Adria und Karawanken* (herausgegeben von Arnold Suppan), Siedler Verlag, Berlin, str. 327; Janez Cvirin, *Urbanizacija ter njeni vplivi na socialno in nacionalno strukturo Celja (1867–1914)*, v: *Mednarodni kulturnozgodovinski simpozij Modinci, Rogaška Slatina, Maribor, 1993*, str. 304.

¹¹⁷ Cvirin, *Sernec*, str. 131; prim.: Janez Cvirin, *Gospodarska politika celjske občine 1890–1914*, v: *ZČ, 1990/3*, str. 437–438; Branko Goropevšek, *Štajerski Slovenci, kaj hočemo!*, *Zgodovinsko društvo Celje, Celje, 2005*, str. 10.

¹¹⁸ *Domovina*, 16. 5. 1891.

predominance was interchangeable, which was mainly due to their supporters in the municipal curia. Although the district councils signified a new dimension in the nationally extremely strained relations, they nevertheless had no significant political impact.

In 1880, the efforts of local Slovene politicians were crowned with success as the district councils of Ljutomer, Ptuj, Gornji Grad, Sevnica, Slovenj Gradec, Ormož, and Gornja Radgona fell into Slovene hands. The councils in Maribor and in Celje, however, posed a more vexing task. Prior to the 1883 election Slovenes had been faced with hardships that were particularly difficult to solve. After the March election the district council of Maribor once again fell into German hands; owing to certain irregularities, the same outcome was somewhat delayed in Celje. Yet despite the fact that they had lost the election, Slovenes nevertheless retained a great deal of optimism, believing that the Celje district clearly displayed its Slovene character and that their luck will turn in the next election.

In the second half of the 1880s, Slovene political leaders were determined to conquer the district councils of Lower Styria. The election that had been called for the end of March of 1889, combined with the fact that Slovene political efforts in Celje had finally been brought to fruition, denoted an important victory for Slovenes. After having received information that they had practically no chance to win the election the Germans of Celje once again tried to obtain support from the curia of landowners. Although victorious, Slovenes were less than thrilled about the old leadership of the district council whose president was ... ??? IME!!! Stiger. Prior to the election, the Germans interpreted the “attack” of Slovene politicians in their own manner, believing them to be radical Slovene fanatics whose hatred of the Germans living in Lower Styria, and indeed of Germans in general, was immense. Nevertheless, the well-planned Slovene strategy accomplished a significant political triumph.